

Wie aardse zaken – in het boek opvallend genoeg in omgekeerde volgorde! – zo verabsoluteert, kan niet meer tot de voor het historische (ook het kerkhistorische) handwerk onontbeerlijke relativeringen komen. Hij blijft hangen in hagiografie. Dat kan, met leze er allerlei biografieën van in- en doorgeleide oefenaars maar op na. Maar Guillaume Groen van Prinsterer verdient beter.

F.R.J. Knetsch

- ¶ G.J. Kok, *'Vele geestelijke en stoffelijke zegeningen...' 100 jaar geschiedenis van de Gereformeerde Kerk van Lutjegast (1893-1993)*, uitgave Kerkeraad Geref. Kerk Lutjegast, 1993, 189 blz. ISBN 90 9005964 4.

Van de honderdjarige geschiedenis van Gereformeerd Lutjegast biedt G.J. Kok een keurig verzorgde beschrijving. Het uitgangspunt ervoor vond hij in de kerkeraadsacta, waarbij tevens de notulen van allerlei verenigingen accuraat gebruikt zijn. Het maakt een wat ouderwetse indruk, deze eeuw te zien opgedeeld naar de ambtsperiodes van de predikanten die achtereenvolgens Lutjegast hebben gediend. In elk van de aldus gevormde hoofdstukken komt een aantal onderwerpen steeds terug (b.v. tucht en geschillen, kerk en school, diakonie), wat op den duur een zekere eentonigheid in de hand werkt, maar wanneer men het boek doorleest kan men duidelijk in de loop der jaren langzaam allerlei verschuivingen zien optreden (t.a.v. 'het wereldomvattende probleem van het zwarte pak' voor ambtsdragers b.v.). Daarbij doet het register goede diensten. Men krijgt aldus een zeer verantwoord geheel dat zeker voor de huidige generatie een goede kennismaking met het verleden van de eigen kerk is. Imponerend zijn de 25 (door een jubileumcommissie bijeengezochte) groepsfoto's van de verenigingen, waarvan nagenoeg alle personages geïdentificeerd konden worden. De mooiste vind ik op p. 89 van de M.V. bij het vijftigjarig bestaan (1936): Dient ten Heere te Lutjegast. De pastor loci neemt hier de centrale plaats in als een trotse haan temidden van zijn kippen. Ik kan er lang naar kijken. Tussen al die geportretteerden van de jaren '20 en '30 vermoed ik dan ook diegenen die in 1944 en volgende jaren zonder veel rumoer met de vrijmaking mee zijn gegaan, in totaal 34 personen (van de 668). Er worden maar weinig regels aan gewijd (zie p. 106-110 en 117-118; de term 'vrijmaking' ontbreekt in het register). De vrijgemaakten te Lutjegast – zo deelt het *Handboek van de Vrijgemaakte Kerken* mee – zijn inwonende leden van de Geref. Kerk (Vrijgemaakt) van Grootegast en die is zo klein niet: in 1990 telde ze 365 zielen (tegen 1403 'synodaal' gereformeerden). Vanwaar dit verschil met